

Források Teleki Pál bemutatásához:

„Ha Teleki Pált valamelyik magyar politikusi kategóriába egyáltalán be lehet sorolni, akkor legfőljebb az erdélyi jelző illik rá – részben. Nemcsak családjá révén, hanem azért is, mert ő is párhuzamot látott a török és a császár között egyensúlyozó Erdély, a nácik és az oroszok közé ékelt Magyarország helyzete Között. (...) Egyéb vonatkozásban azonban inkább kivételszámba ment a magyar politikusok között. elsősorban azért, mert mint tudós és pedagógus egyfajta összefüggő rendszerben gondolkodott, és a nevelést a politikus feladatának is tekintette. (...) Hiányzott belőle a kíméletlenül világos logika, amely például Bethlent, vagy az ösztönös taktikázás, amely Kállayt jellemezte. Nem gondolkodott hatalomban, párthívekben, csak hívekben és főleg tanítványokban, nem többségben, hanem befolyásban. (...) Teleki Pálban rendkívüli egyéni kedvesség volt, és minden arisztokratikus magatartása ellenére is sok közvetlenség.” (Részlet Szegedy-Maszák Aladár, diplomata, külügyminisztériumi osztályvezető emlékirataiból. Szegedy-Maszák Aladár, Az ember ősszel visszanéz... Európa-História, Budapest 1996. I. kötet, 247-250.)

„Gróf Teleki Pál jó magyar ember volt, de csekély képességű, befolyásolható, incoherens gondolkodású, szellemi arabeszkekben gondolkodó, aforizmatikus, de nem rendszeres elmejárású. Emellett rendkívül szeszélyes, a dolgokat végig nem gondoló. Magát bizalmas körben többször „kalandornak” nevezte. Az is volt. Gr. Bethlen Istvántól tudom, hogy a Károlyi Mihály forradalma erősen impresszionálta s csak Bethlen tartotta vissza, hogy mint miniszter nem csatlakozott hozzá.” „Lelki alkatának egyik vonása volt, hogy ha valamit elhatározott, egyhamar megbánta, s depresszióba esett.” (Részlet Kornis Gyula, filozófia és pedagógia professzor, oktatáspolitikus, 1938-ban az országgyűlés elnöke naplójából. *MTA Könyvtár kéziratára Ms 4287/104.*)

„Teleki politikai céljai változatlanok voltak: a függetlenség adott körülmények között elérhető maximuma, vagyis a nácifikálódás (...) megakadályozása (...). További cél volt az 1919-20-as status quo felszámolásából ki nem maradva, az erdélyi kérdés megoldása, még magyar-román háború útján is, viszont kimaradás a nagy háborúból és a nyugati kapcsolatok ápolása. Mindennek egyik fontos előfeltétele volt a német megszállás elkerülése, aminek indokoltságát március 19-e, és ami utána következett, meggyőzően bizonyítja. Ez viszont olyan magyar-német kapcsolatokat követelt, amelyek Berlin részére elfogadhatóak voltak, mert bizonyos előnyökkel jártak – nem csak gazdasági téren. Az egyik nagy kérdés azonban az volt, hogy ez az előfeltétel eleve milyen mértékben zár ki bizonyos célokat.(...) A másik nagy kérdést a célok fontossági sorrendje, sőt összeférhetősége jelentette. Akárhogyan mérlegeli is ezt az ember, arra a fájdalmas következtetésre jut, hogy a revíziót volt a legnehezebb összeegyeztetni a többi céllal, sőt még az előfeltétellel is, noha Teleki kormányának gyenge parlamenti pozíciója következtében igen nagy szüksége volt a revíziós sikerre.” (Részlet Szegedy-Maszák Aladár, diplomata, külügyminisztériumi osztályvezető emlékirataiból. Szegedy-Maszák Aladár, Az ember ősszel visszanéz... Európa-História, Budapest 1996. I. kötet, 275-276.)

Barcza György londoni követ visszaemlékezése Teleki Pál hozzá intézett szavairól 1939 decemberében: „...A revízió, s ezt csak neked mondom, a legnagyobb veszély, amely fenyeget, de ez ellen nem tehetek semmit, mert belebukom. A közvéleményünk meg van örülve. Mindent vissza! Akárhogy, akárki által, bármi áron. A németek ezt jól tudják, és erre játszanak, (...). A revízióba bele fogunk pusztulni, ez fog minket a háborúba belesodorni. (...) Én a revíziót fokozatosan, lassú tempóban akartam volna megvalósítani, hiszen ha így egyszerre kapunk vissza ilyen nagy területeket, ha még meg is tarthatnók, amit nem hiszek, rettentő megterhelést jelent számunkra, embereket kell odavinni, újra berendezni az állami és megyei közigazgatást, rendbe szedni mindent, vasutakat, utakat, középületeket, s ehhez rengeteg pénz is kell. (...) vergődik ez az ország egyfelől a mindig növekvő német nyomás és fenyegetések, másfelől saját, tagadhatatlanul jogos nemzeti törekvései között. ...” (Részlet Barcza György, diplomata, londoni követ emlékiratából. Barcza György: Diplomata emlékeim. Európa, Bp. 1996. I. kötet 445-446.)

Források Bárdossy László bemutatásához:

„Bárdossy a logika és egyértelműség híve volt. Rendkívül nagy súlyt helyezett a kifejezésmódra, a precizitásra és még a lehetőleg irodalmi színvonalra is. Briliáns ember volt, talán sokkal briliánsabb, mint tehetséges. Az ítélőképességével volt egy kis baj: az érzelmi elemek gyorsan közrejátszottak benne. (...)

Bizonyos értelemben hiú volt. Csak profilból volt szabad fényképezni, lehetőleg szó szerint kellett idézni, mondatának eleganciájából semmi se vesszen el. Ez az intellektuális hiúság szinte lehetetlenné tette, hogy kétértelmű, homályos válaszokat adjon, vagy hogy akár csak taktikai okokból valamilyen értelmetlenséget mondjon. Könnyen és kitűnően vitatkozott, szeretett is vitatkozni és ilyenkor hamar elvesztette türelmét. Sokat kínlódott gyomorfekélyével, ami ingerlékenységének oka és következménye is lehetett. (...)

Bárdossy is az átvészelésben, a fennmaradásban látta az adott körülmények között a magyar politika legfőbb célját. De ennek előfeltételét a németekkel való szoros harmóniában látta, mert a német-magyar sorsközösséget nem frázisnak, hanem döntő jelentőségű történelmi tényezőnek tartotta, és mert a Rajnán túli Nyugatban nem bízott. Az volt a meggyőződése, hogy ha a németek bíznak Magyarországon, akkor több kilátás van arra, hogy nem avatkoznak be a belső ügyekbe. (...) [Úgy érezte] neki kell személy szerint vállalnia a németekkel való szoros együttműködést, annak minden végső, személyi kockázatával is, mert csak így tudja a náci követeléseket korlátozni.” (Részlet Szegedy-Maszák Aladár, diplomata, külügyminisztériumi osztályvezető emlékirataiból. Szegedy-Maszák Aladár, Az ember ősszel visszanéz... Európa-História, Budapest 1996. II. kötet, 19-21.)

„A magyar nemzet szerencsétlenségére Teleki utódja egy tehetséges, de rendkívül becsvágyó, szenvedélyeit az ész szuverenitása alá gyűrni nem tudó, impulzív ember lett: Bárdossy László. A nyilas „koreszmék” sodra őt is megfertőzte magasrendű európai kultúrája ellenére.” (Részlet Kornis

Gyula, filozófia és pedagógia professzor, oktatáspolitikus, 1938-ban az országgyűlés elnöke naplójából. *MTA Könyvtár kéziratára Ms 4287/104.*)

„Hitt-e vajon Bárdossy a birodalom győzelmében? Lehetséges, de amíg kormányon volt, nem mondta. Kívánta-e? Valószínűleg igen, de soha nem ejtette ki a száján Laval híres mondását: „Azt kívánom, hogy Németország győzzön!” Kétségkívül hasznossá tette magát a németek számára azzal, hogy nem mert ellenállni nekik – amivel sajnos aláásta a nemzet amúgy is gyenge ellenállását -, de másrésről megpróbálta a lehető legkevesebbet adni a náci molochnak.” (Részlet Ullein-Reviczky Antal, diplomata, a Külügyminisztérium sajtófőnöke emlékirataiból. Ullein-Reviczky Antal: Német háború – orosz béke. Európa-História Bp., 1993. 114-115.)

Források Kállay Miklós bemutatásához:

„Magyar jelenség volt, aki ... mindig megtartotta természetes nyugalmát, egykedvűségét. (...) A 'hintapolitika', a Kállay-kettős, az erdélyi politikai hagyomány iránt nagyon erős érzeke volt, de nem tartozott igazán az erdélyi iskolához, mert csak a németek és angolszászok között akart hintázni. A németek és oroszok között már nem tudott. Az erdélyi politika következetes végrehajtása ezt követelte volna meg, mert Erdély, ha kellett minden pogánnyal szövetséget kötött.” (Részlet Szegedy-Maszák Aladár, diplomata, külügyminisztériumi osztályvezető emlékirataiból. Szegedy-Maszák Aladár, Az ember ősszel visszanéz... Európa-História, Budapest 1996. II. kötet, 69.)

„Tipikus megszemélyesítője volt a régi magyar megyei, majd országos politikának. Inkább ravasz, mint intelligens, külsőségekben európai fellépésű és modorú, de lényegében nagyon is megyei, sőt szabolcsi [Kállay Szabolcs vármegyéből származott] mentalitású, félig üzletember, félig belpolitikus. (...) Kállay határozottan jó hazafi volt, aki a legjobb szándékkal eltelve vállalta nehéz hivatalát, mely számára Bárdossy politikája miatt már csak előre kijelölt utakon vezetett. Újat ő már nem tehetett, de azt remélte, hogy simulékonysággal, ide-oda lavírozással és időnyeréssel, ha nem is javíthat nagyot helyzetünkön, de nem is ronthat azon, és mindaddig, amíg a háború sorsa eldőlt, függőben tarthatja ezt a ki nem forrott helyzetet.” (Részlet Barcza György, diplomata, londoni követ emlékiratából. Barcza György: Diplomata emlékeim... Európa-História, Bp. 1994. II. kötet 58.)

„Bárdossy helyét Kállay Miklós foglalta el. Földbirtokos, főispán, majd Bethlen alatt hirtelen kereskedelmi államtitkár. Vajon mi kvalifikálta erre az állásra? A magyar politika régi vonása 1867 óta, hogy komoly szakképzettséget feltételező állásba – rokonság vagy vadászbarátság útján – „általános” politikust tesznek, aki akkor kezdi tanulni az olyan ügyeket, amelyekben neki kellene legfelsőbb szintű fórumon döntenie. Így hivatalnokainak a rabja lesz. Sok-sok példával tudnám e tételt megvilágítani, de nem akarok személyeskedni. Kállay kedves, jovialis magyar úr, az átlagosnál nagyobb műveltséggel, amelynek alapján azonban könnyedén és felületesen bármely téma dolgában eredetinek látszó, de nem igaz ítéleteket kockáztat meg. Ezt a fölényességet honfoglaló őseinek ezeréves múltjába kapaszkodó történeti gentry-öntudata is kétségtelenül fokozza. Eszes, magát gyorsan feltaláló lélek, aki állásfoglalásainak gyorsan egymásra következő

ellentmondásait szeretetreméltó pszichotechnikai műfogásaival, a cukor-kedvességével szereti feledtetni. Hosszú közigazgatási gyakorlata, sokoldalú közszolgálat és országismerete nagy segítségére van a kormányzati gépezet hajtásában.” (Részlet Kornis Gyula, filozófia és pedagógia professzor, oktatáspolitikus, 1938-ban az országgyűlés elnöke naplójából. *MTA Könyvtár kéziratára Ms 4287/104.*)

„A kormányzónak Kállay egy öt pontból álló programot terjesztett elő: a még meglévő függetlenséget megőrizni, és az elvesztettből annyit helyreállítani, amennyit lehet; ellenállni a német követeléseknek, de a megszállást elkerülni; a hadsereget épségben megőrizni; az angolokkal érintkezést keresni, és leplezésül az antikommunizmust hangoztatni; eleinte németek bizalmatlanságának eloszlatására németbarát gesztusokat és kijelentéseket tenni. (...) Bárdossy, akit röviden tájékoztatott elgondolásairól (...) ellenségesen fogadta, terveit veszélyesnek minősítette, és ezt mondta: »szaladni fogsz az angolok után és sohasem fogod elérni őket. Németországgal mi is elbukunk – ez elintézett dolog az első világháború óta.«” (Részlet Szegedy-Maszák Aladár, diplomata, külügyminisztériumi osztályvezető emlékirataiból. Szegedy-Maszák Aladár, *Az ember ősszel visszanez...* Európa-História, Budapest 1996. II. kötet, 70.)